

HÍRES
állattörténetek

A VILÁGIRODALOM REMEKEI

HÍRES állattörténetek

KOSSUTH KIADÓ

BORÍTÓTERV
Horváth Zsuzsa

ISBN 978-963-544-455-7

Minden jog fenntartva

© Kossuth Kiadó 2021
© Szerzők, fordítók és jogutódaik 2021
Borítókép © 123RF

Edgar Allan Poe

A fekete macska

Nem kérem és nem is várom el senkitől, hogy elhiggye a most következő felettébb vad, mégis egyszerű történetet. Az eset alapján tulajdonképpen örültnek kellene hinnem magam – mintha minden érzékszervem felmondta volna a szolgálatot –, de mégsem vagyok az, s tudom, hogy nem is álmodtam. Holnap meg fogok halni, ezért kell most könnyítenem a lelkemen. Ezért kell tömören és világosan, mindenféle megjegyzés nélkül a világ elé tárnom ezt a teljesen hétköznapi történetet, mely fokozatosan állandó rettegésbe taszított... halálra gyötört... és elpusztított. Mégsem akarom túlságosan részletezni, hiszen nekem a félelmen kívül nem sokat jelentett, bár egy kívülálló talán cseppet sem tartja majd rémisztőnek. Ezek után hátha találnak némi értelmet – a magaménál higgadtabb, ésszerűbb, jóval kevésbé felzaklatott, fantáziámat a mindennapi világba visszavezető értelmet – az általam oly rettegve előadott történetben, mely tulajdonképpen nem több, mint egyszerű okok és okozatok sorozata.

Tanulékony és emberséges természetemre már gyermekkoromban felfigyeltek, s érzékenységem sokszor gúny tárgyává tett játszótársaim körében. Az állatokat különösen szerettem, szüleim ezért rengeteg kis kedvencsel halmoztak el. Időm nagy részét velük töltöttem, s akkor voltam a legboldogabb, ha etethettem és dédelgethettem őket. Különös szenvedélyem az idő múlásával csak tovább

erősödött, s meglett férfiként is ebben telt leginkább örömöm. Ha ragaszkodtak már valaha egy okos és hűséges kutyához, aligha kell részleteznem az ezzel járó elégedettséget. Van valami különös az oktalan állatok önzetlen, önfeláldozó, szívből jövő ragaszkodásában, miközben lépten-nyomon tapasztalhatják, hogy *gazdájuk* milyen hitványul és könnyelműen bánik velük.

Korán megnősültem, s legnagyobb örömökre nejem is hozzám hasonló természetű volt. A háziállatok iránti szeretetem láttán egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy egy-egy kedves kis lényvel örvendeztessen meg. Voltak madaraink, aranyhalaink, egy gyönyörű kutyánk, nyulaink, egy kis majmunk és egy *macskánk*.

Utóbbi feltűnően nagy és koromfekete, gyönyörű és megdöbbentően ragaszkodó. Bár nejem a szíve mélyén a legkevésbé sem volt babonás, gyakran célozgatott a népi hiedelemre, miszerint minden fekete macska valójában álruhába bújt boszorkány. Nem mintha egyszor is *komolyan* gondolta volna, s most is csak azért említem meg, mert véletlenül eszembe jutott.

Plútó – a macska – volt a kedvenc háziállatom. Csak én ettettem, s mindenhova elkísért a házban. Még az utcára is velem jött volna, alig tudtam megakadályozni, hogy oda is kövessen.

Barátságunk éveken át ebben a mederben haladt, miközben – még most is elpirulok a gondolattól – a mértéktelen iszákosság következtében jellemem és kedélyállapotom rosszra fordult. Napról napra egyre mogorvább, egyre ingerlékenyebb és mások érzéseivel szemben egyre érzéketlenebb lettem. Legnagyobb fájdalomra nejemmel is gorombán beszéltem, az idő múltával még kezem is emeltem rá. Természetesen az állatok is megéreztek a változást. Nemcsak elhanyagoltam őket, de még rosszul is bántam velük. Egyedül Plútó iránt éreztem még némi szeretetet, ami visszatartott attól, hogy bántsam, viszont a nyulakkal, a majommal, de még a kutyával is gonoszul bántam, ha a véletlen vagy a hozzám való ragaszkodá-

suk az utamba vetette őket. Szenvedélyem teljesen elhatalmasodott rajtam – hisz ki tudna ellenállni az alkohol csábításának! –, s végül már az időközben megöregedett és szükségszerűen kissé zsémbessé vált Plútóval szemben sem türtőztettem magam.

Egy éjjel aztán, amikor egyik törzshelyemről a szokottnál is részegebben tértem haza, úgy éreztem, mintha a macska ki akarna térni az utamból. Megragadtam, mire vadságomtól megrémülve beleharapott a kezembe. A parányi seb láttán démoni őrzöngés kerített hatalmába. Eredendő természetem mintha egy csapásra megváltozott volna, s minden idegszálam beleborzongott az egész testemen eluralkodó, gintől fűtött, vadállati gonoszságba. Mellényzsebemből elővettem a bicskám, kinyitottam, majd torkon ragadtam a szerencsétlen állatot és kivágtam az egyik szemét! Még most is belepírulok, beleremegek, miközben papírra vetem a történeteket.

Amikor reggel felébredtem, s az előző esti tivornyázás alkoholgőzétől megszabadulva visszanyertem józanságomat, rémülettel egyes büntudatot éreztem. A halvány és bizonytalan lelkifurdalás azonban nem hagyott mély nyomot bennem, s az újabb dorbézolás után szörnyű tettem hamarosan a részegség homályába merült.

A macska eközben lassan meggyógyult. A szeme helye persze ijesztően festett, de úgy tűnt, nem kínozza semmilyen fájdalom. Ugyanúgy járt-kelt a házban, mint azelőtt, bár megjelenésemre – mint az várható volt – mindig rettegve eliszkolt. Régi énem utolsó maradványa eleinte fájlalta, hogy az egykor oly ragaszkodó teremtmény ennyire fél tőlem, a sajnálat helyét azonban rövidesen ingerült bosszúság, majd végső és visszavonhatatlan átalakulásom jeleként a *romlottság* szelleme vette át. Mégis olyan biztos vagyok benne, hogy a lelkemből még nem veszett ki minden jószág, mint ahogy itt ülök, s mint ahogy abban is, hogy a romlottság az ember egyik legprimitívebb ösztöne, egy a rengeteg kiirthatatlan, mindenkélett álló érzelem és képesség közül, melyek jellemünket meghatároz-

zák. Ki merné állítani, hogy nem követett el maga is valami aljasságot vagy örültséget pusztán azért, mert tudta, hogy nem lenne szabad? Józan eszünk mellett talán nincs meg bennünk az állandó késztetés, hogy megszegjük a törvényt – kizárólag az élmény kedvéért? Én mondom, ez a romlottság vezetett végső átalakulásomhoz, ez a lelkem mélyén élő, mérhetetlen és kifürkészhetetlen vágy, hogy felkavarjam önmagam... hogy ellentmondjak önnön természetemnek... hogy rosszat tegyek pusztán a rossz kedvéért... s végül újabb, végzetes sebet ejtsek az ártatlan állaton. Egy reggel hidegvérrel hurkot vontam a nyaka köré és felakasztottam a fára... felakasztottam, de közben záporoztak a könnyeim, s a szívem elszorult a fájdalomtól... *azért* akasztottam fel, mert tudtam, hogy szeretett, s mert éreztem, hogy semmi okot nem adott gaztettemre... *azért* akasztottam fel, mert tudtam, hogy bűnt követek el... olyan súlyos bűnt, melytől még a Legkegyesebb és Legrettegettebb Isten végtelen irgalma sem mentheti meg halhatatlan lelkemet.

Kegyetlen tettem éjjelén arra ébredtem, hogy valaki kétségbeesetten kiált: „Tűz van! Tűz van!” Ágyam függönye lángokban állt. Az egész ház égett. Nejemmel és szolgálkkkal együtt csak nagy nehézségek árán tudtunk kimenekülni. A tűz tökéletes pusztítást végzett. Mindenem odaveszett, s onnantól fogva mélységes kétségbeesésbe süllyedtem.

Távol álljon tőlem, hogy a gyengékre jellemzően összefüggést keressék szörnyű tettem és a tűzvész között. Csupán leírom a történeteket, s egyetlen fontos körülményt sem szeretnék kihagyni. A rá következő napon szemügyre vettem a ház romjait. Minden összedőlt, csak a hálószobám fala maradt meg a ház közepén, az ágyam fejenél. A legtöbb helyen még a vakolat is ellenállt a pusztító lángoknak, amit annak tulajdonítottam, hogy nemrég javítottuk, és még nedves lehetett. Amikor odaértem, nagy tömeg tolongott a fal körül, s egy bizonyos részét többen is kíváncsian és tüzetesen vizsgálgat-

ták. „Különös!”, „Szokatlan!” és ehhez hasonló izgatott megjegyzéseik felkeltették az érdeklődésem. Ahogy közelebb értem, mintha egy hatalmas *macskát* ábrázoló, fehér domborművet láttam volna. A hasonlóság egészen bámulatos és megdöbbentő volt. Az állat nyakán kötél lógott.

Mikor először megpillantottam ezt a – nem tudok jobb kifejezést – kísérteties jelenést, bámulattal vegyes rettegés fogott el, rövidesen azonban rájöttem a megoldásra. Eszembe jutott, hogy a macskát a ház melletti kertben akasztottam fel... a tűz láttán, a vészkiáltásokra pedig óriási tömeg lepte el az udvart... valaki bizonyára levágta a macskát a fáról, és a nyitott ablakon behajította a hálószobámba, valószínűleg azért, hogy felkeltsen. A beomló törmelék aztán minden bizonnyal a friss vakolatba nyomta, s a mész és a tetemből kiváló ammónia hatására fehér domborművé változtatta a szerencsétlen állatot.

Bár így módon sikerült ésszerű magyarázatot adnom a történetekre, összességében cseppet sem voltam nyugodt, s a különös jelenség mély benyomást tett rám. Hónapokig nem tudtam szabadulni a macska képétől, s fantáziálásom némi érzelgősséggel társult, mely sajnálatnak tűnt, de valójában nem az volt. Az érzés mindenesetre odáig fajult, hogy rendszeressé vált tivornyázásaim között kutatni kezdtem egy hasonló külsejű másik macska után, amellyel betölthetném az előző helyét.

Egy éjjel aztán, miközben ismét az emberi hitványság egyik sötét barlangjában, félig kábulatban üldögéltem, a helyiség legfőbb berendezését jelentő gines- és rumoshordók tetején egyszer csak egy fekete dologra lettem figyelmes. Néhány percig meredten néztem, s azon csodálkoztam, hogy eddig miért nem vettem észre. Közelebb mentem és megérintettem. Egy fekete macska volt... hatalmas... éppen akkora, mint Plútó, s egyetlen dologtól eltekintve teljesen ugyanolyan: előző macskám teljesen fekete volt, ezen viszont egy

méretes, szinte az egész mellkasát betöltő, alakatlan fehér folt díszelgett.

Amikor megérintettem, azonnal felkelt és hangosan dorombolva a kezemhez dörgölözött – szemmel láthatóan örült neki, hogy foglalkozom vele. Pontosan erre volt szükségem. Rögtön felajánlottam a kocsmárosnak, hogy megveszem, de egy fillért sem fogadott el – semmit sem tudott felőle, még sohasem látta.

Tovább cirógattam, s mikor haza készültem menni, szemmel láthatóan velem akart tartani. Hagytam, hogy jöjjön, s útközben időnként lehajoltam megsimogatni. A házat igen hamar megszokta, s nejemnek is azonnal a kegyeibe férközött.

Én azonban hamarosan idegenkedni kezdtem tőle. Pontosan ellenkező hatást váltott ki, mint vártam, s nyilvánvaló ragaszkodása – nem tudnám megmagyarázni, hogyan vagy miért – undort és dühöt váltott ki belőlem. Az undor és düh pedig lassanként keserű gyűlöletté alakult bennem. Igyekeztem kerülni – korábbi kegyetlenségem emléke és az emiatt érzett szégyen visszatartott attól, hogy bántsam. Néhány hétig meg tudtam állni, hogy megüssem vagy más módon bántalmazzam, de egyre vadabb utálattal néztem rá, s úgy menekültem undorító jelenlététől, mintha pestises lenne.

Gyűlöletemet kétségtelenül az is fokozta, hogy másnap reggel észrevettem: Plútóhoz hasonlóan ennek a macskának is kivágták a fél szemét. Ez a körülmény azonban csupán nejem számára volt kedves, hisz benne – mint említettem – továbbra is élt az a nagyfokú emberség, mely egykor rám is oly jellemző volt, s a legegyszerűbb és legtisztább örömet jelentette számomra.

De minél jobban undorodtam a macskától, annál jobban ragaszkodott hozzám. Olyan állhatatosan követett mindenhová, hogy azt nehéz lenne bárkinek is megérteni. Bárhol ültem le, azonnal a székem alá telepedett, vagy az ölembe ugrott és elhalmozott utálatos dörgölözésével. Ha pedig mentem valahová, úgy lépdelt a lábam

körül, hogy majdnem hasra estem benne, vagy éles karmait a ruhámba vájva a mellemre csimpaszkodott. Ilyenkor legszívesebben egy csapással végeztem volna vele, ám korábbi gattetem emléke és – valljuk meg – különösen a macskától való iszonyú *félelmem* visszatartott.

Nem tudnám pontosan meghatározni, hogy mitől rettegetem, de semmiképp sem a megtestesült gonosztól. Szinte szégyellem bevalani – igen, még ebben a zárkában is –, de rémületemet egy jelentéktelen agyrém is fokozta. Nejem többször is felhívta rá a figyelmemet, hogy az állat mellén látható fehér folt megváltozott. Mint említettem, ez volt az egyetlen különbség új macskánk és Plútó között, s bár eleinte teljesen alaktalan volt, lassan, szinte észrevehetetlenül – miközben elmém minden erejével igyekeztem pusztá képzelgésnek minősíteni a változást – kezdett alakot ölteni. Az egyre pontosabban kirajzolódó képtől még most is borsódzik a hátam, s mindekelőtt ezért gyűlöltem... ezért rettegetem tőle... ezért szerettem volna megszabadulni a fenevadtól, ha *mertem* volna... Egy undorító... hátborzongató kép volt... egy *akasztófa*... bűn és rettegetés... gyötrelmem és halál komor és borzalmas eszköze.

Szerencsétlen voltam. Ott volt az a *vadállat*... amelynek nemrég megöltem a társát... egy *vérengző fenevad*, hogy bosszút álljon rajtam... *rajtam*, a Mindenható Isten képére formált emberen! Elviselhetetlen, ó, jaj! Soha többé nem élvezhettem a pihenés áldott gyönyörét! Nappal a macska egy pillanatra sem hagyott magamra, éjszaka pedig óránként arra ébredtem szörnyű rémálomból, hogy *arcomon* éreztem forró leheletét és tetemes súlyát... egy megtestesült rémálmot, amit nem volt erőm lerázni magamról, s ami mindörökké rátelepedett a *szívemre*.

A borzalmas kínok hatására a jóság utolsó csírái is kihaltak bennem. Csupa sötét gondolat lett úrrá rajtam... a legsötétebb és leggonoszabb gondolatok. Általános komorságom mindennel és min-

denkivel szembeni gyűlöletté fokozódott, s hirtelen, gyakori és féktelen dührohamaimat – melyeknek vak őrjöngéssel adtam át magam – legtöbbször, ó, jaj, szegény nejemnek kellett eltűnie, de türelmesen, zokszó nélkül viselte őket.

Mióta a tűzvészben mindenünk odaveszett, egy öreg házban lakunk. Egy nap valami házimunka miatt nejemmel együtt lementünk a pincébe. A macska megint a nyomomban volt, s amikor a meredek lépcsőn majdnem orra buktam benne, elvesztettem az eszemet. Felkaptam egy fejszét, s megfélemlítve a gyűlöletemet mindaddig féken tartó, gyerekes félelmemről, lesújtottam rá. A csapás minden bizonnyal halálos lett volna, nejem azonban megragadta a kezem. A közbeavatkozástól dühöm valóságos őrjöngésbe csapott át, s karomat kiszabadítva a fejébe vágtam a fejszét. A feleségem egyetlen hang nélkül, holtan rogyott össze.

A szörnyű gyilkosság után beláttam, hogy el kell rejtenem a holttestet. Hideg fejjel gondolkodtam. Sem éjjel, sem nappal nem vihettem ki a házból, mert bármikor észrevehettek a szomszédok. Több lehetőség is megfordult a fejemben. Először úgy gondoltam, hogy feldarabolom és elégetem, aztán az jutott eszembe, hogy a pince padlójába temetem. Később elhatároztam, hogy a kerti kútba vetem... majd úgy döntöttem, hogy inkább ládába csomagolom és elvitetem egy hordárral. Végül azonban olyan ötletem támadt, amit valamennyinél jobbnak tartottam. Elhatároztam, hogy befalazom, mint a középkori szerzetesek az áldozataikat.

A pince remekül megfelelt a célnak. A falakat nem rakták szilárdan, és mindenütt friss, durva vakolat fedte őket, melyet a nedves levegő nem hagyott teljesen megkötni. Ráadásul valami álkémény vagy kandalló miatt az egyik sarokban volt egy kis fülke, amit befalaztak, hogy ne üssön el a többi résztől. Egy pillanatig sem kételkedtem benne, hogy könnyedén kiszedhetem a téglákat, berakhatom

a holttestet és újra befalazhatom a lyukat anélkül, hogy bárki is észrevenné és gyanút fogna.

Bevált a számításom. Egy feszítővassal könnyedén kibontottam a falat, s miután a testet gondosan a fülke hátsó oldalának támasztottam, minden különösebb gond nélkül visszaraktam a téglákat, ahogy eredetileg voltak. Aztán szereztem cementet és homokot, majd a lehető legnagyobb körültekintéssel olyan habarcsot készítettem, amit egy kőműves sem tudott volna megkülönböztetni a régitől, s gondosan befedtem vele a frissen rakott falrészét. Amikor végeztem, elégedetten nyugtáztam, hogy tökéletes munkát végeztem. A falon a leghalványabb jele sem mutatkozott a változásnak. A padlóról is a legalaposabb figyelemmel szedtem össze a törmelékét, s végül diadalmasan néztem körbe: „Kitűnő munkát végeztem!”

Most már az volt a legfőbb gondom, hogy felkutassam a macskát, amelynek az egész galibát köszönhettem – addigra ugyanis elhatároztam, hogy végleg megszabadulok tőle. Ha abban a pillanatban a kezem közé kapom, nem kerülhette volna el a sorsát, de úgy látszik, a körmönfont jószág megrémült a történetektől, és nem akart a szemem elé kerülni. El sem tudják képzelni, milyen hatalmas kő esett le a szívemről. Egész éjjel nem került elő, így azóta, hogy betette a lábát a házba, ez volt az első alkalom, hogy végre alhattam – igen, aludtam, mélyen és zavartalanul, még ha egy szörnyű gyilkosság terhe nyomta is a lelkemet.

A rá következő napokon sem jött vissza. Ismét szabad voltam! A rettegett szörnyeteg örökre elmenekült! Soha többé nem kell látnom! Mérhetetlenül boldog voltam! Borzalmas tettem cseppet sem zavart. A nyomozóknak ugyan volt néhány kérdésük, de ezekre magabiztosan válaszoltam. Még házkutatást is tartottak, de természetesen semmit sem találtak. A jövő örömtelinek ígérkezett.

A gyilkosság utáni negyedik napon aztán váratlanul egy rendőrsztag jelent meg nálam, hogy újabb, alaposabb házkutatást tartson.

A rejtékhelyet azonban annyira biztosnak tartottam, hogy cseppet sem voltam zavarban. A nyomozók utasítottak, hogy segítsék nekik a keresésben. Minden zugot átkutattak, s immár harmadik vagy negyedik alkalommal a pincébe is lementek. A szemem sem rebbent, a szívem is úgy vert, mintha ártatlanul, legmélyebb álmomban szenderegtem volna. Karba tett kézzel, könnyedén kószáltam fel-alá a pincében. A rendőrök mindent rendben találtak és épp indulni készültek. Olyan jó kedvem támadt, hogy egyszerűen képtelen voltam magamban tartani. Égtem a vágytól, hogy győzelmem biztosítékaként legalább egy szót szólhassak, amivel végképp meggyőzhetem őket az ártatlanságomról.

– Uraim – szóltam utánuk, mikor már felfelé tartottak a lépcsőn –, örülök, hogy sikerült elosztatnom a gyanakvásukat. Mindnyájuknak jó egészséget és egy kicsivel több udvariasságot kívánok. Mellesleg, uraim, ez... ez egy nagyon jól megépített ház... (a féktelen vágytól, hogy könnyednek tűnjek, már azt sem tudtam, miket beszélek), mondhatnám, kitűnően megépített ház. Ezek a falak! Már mennek is, uraim? Ezek a falak nagyon szilárdan állnak! – S ekkor, az agyamat hatalmába kerítő hencégés mámorában a kezemben tartott bottal nagyot ütöttem a nejem holttestét rejtő, frissen rakott téglákra.

Bár ne tettem volna! Isten végül nem akart megóvni a sátán karmaitól! Amint ütésem visszhangja elhalt a pince csendjében, egy kiáltás hallatszott a fülkéből!... Eleinte csak gyermeki zokogásra hasonlító, fojtott kiáltás, ám a következő pillanatban egyetlen hosszú, hangos és szakadatlan, embertelen sikítássá fokozódott... üvöltés... félig rettegő, félig diadalmas, siránkozó visítássá, mintha a pokolban égő elátkozottak jajveszékelése és a kárhozatukon örvendező démonok ujjongása egyesült volna.

Nem is érdemes beszélni róla, mi játszódott le bennem. Félig ájultan a falhoz tántorodtam, a rendőrök pedig egy pillanatig moc-

canni sem bírtak a félelemtől és a megdöbbenéstől. A következő percben már tucatnyi erős kar feszült a nemrég visszarakott tégláknak. A fal egy szempillantás alatt leomlott, s ott állt előttük az addigra már erősen oszlásnak indult, alvadt vérrel borított holttest. Fején pedig ott ült a szörnyű fenevad, tátott szájjal és vörösen izzó szemmel... a fenevad, amely ügyességével előbb gyilkosságba hajszolt, majd visításával a bitófára juttatott. A holttesttel együtt őt is befalaztam.

Fordította: Zsolnai Lajos

Edgar Allan Poe

Az aranybogár

Jó néhány éve már, hogy Mr. William Legrand meghitt benső barátom lett. Régi hugenotta család sarja volt, hajdan gazdag, de a sorozatos balszerencse nagyon megcsappantotta vagyonát. Hogy elkerülje rossz sorsának következményeit, a zaklatásokat, otthagya New Orleanst, ősei városát, és a Sullivan-szigeten, Charleston közepében, Dél-Kaliforniában vert tanyát.

Különös hely ez a sziget. Körülbelül három mérföld hosszú, és földje csupa fövény. Szélessége sehol sem több negyed mérföldnél. A szárazföldtől alig észrevehető, mocsaras, náddal, sással lepett víz-sáv választja el, nagyszerű búvóhely a vízityúkoknak. Növényzete, amint az várható is, gyér, vagy legalábbis satnya. Magasabb fa nincs is rajta. Nyugati csúcsa közelében, ott, ahol a Moultrie-erőd áll, annál a néhány nyomorúságos faházikónál, melyet nyár idején a Charleston porából és mocsárlázából menekülők nyaralóhelyül szoktak kibérelni, kócos pálmaliget található. Különben az egész szigetet, ennek a nyugati csúcsnak és a tengerparti fövény kemény, fehér sávjának kivételével az az édes illatú mirtusz borítja be sűrűn, amelyet Anglia kertészei oly nagyra becsülnek. A bozót itt gyakran tizenöt-husz láb magasra is megnő, áthatolhatatlan szövedékbe fonódik, és a levegőt illattal telíti.

E mirtuszbozót legbelső rejtekében, nem messze a sziget keleti, vagyis legtávolabbi szögletétől Legrand kis kunyhót tákolt össze

magának, itt lakott abban az időben, amikor véletlen folytán megismerkedtem vele. Ismeretségünk rövidesen barátsággá mélyült, mert e remetében sok olyasmi lakozott, ami érdeklődésemet fölcsigázta, és megbecsülést érdemelt. Művelt, ritka jó eszű embernek ismertem meg, akit megfertőzött az embergyűlölet, s aki felváltva volt rabja hol az elragadtatás, hol a mélabú beteges hangulatának. Sok könyve volt, de ritkán foglalkozott velük. Fő kedvtelése a vadászat és halászat volt, vagy az, hogy elkódorgott az öböl mentén, bevette magát a mirtuszbozótba, kagylókat és ritka bogarakat keresett, bogárgyűjteményét akár Swammerdam [Jean Swammerdam holland természettudós (1637–1680)] is megirigyelhette volna. Ezeken a kirándulásokon rendes kísérőtársa egy vén néger volt, akit Jupiternek hívtak. Még mielőtt a család tönkrement, felszabadították, de sem szép szóval, sem fenyegetéssel nem lehetett rábírní arra, hogy elhagyja „Will úrfit”, jogának tartotta, hogy mindenütt a nyomában legyen. Nem lehetetlen, hogy a rokonok, akik kissé kótyagosnak tartották Legrandot, csak szították Jupiter makacosságát, mert így legalább volt, aki őrizze és gyámolítsa kóborlásain.

A Sullivan-sziget szélességi foka alatt a tél ritkán szigorú, ősszel meg éppenséggel alig fordul elő, hogy tüzet kéne gyújtani. 18... október közepe táján mégis rendkívül hűvösre fordult az idő. Már alkonyodott, mire az örökzöld bozóton áttörtem barátom kunyhójához. Hetek óta nem láttam. Én Charlestonban laktam, kilencmért földnyire a szigettől, s oda-vissza utazni akkor még sokkal nehezebb volt, mint ma. Amikor a kunyhóhoz értem, szokásom szerint bekopogtam, és amikor feleletet nem kaptam, megkerestem a kulcsot – ismertem a rejtékelyét – és kinyitottam az ajtót. Kellemes, meleg tűz lobogott odabent. Ritka, jóleső meglepetés. Levettem felsőkabátomat, a pattogó hasábok közelébe húztam egy karosszéket, és türelmesen vártam házigazdám hazajöttét.

Már besötétedett, amikor megjöttek, és szívélyesen üdvözöltek. Jupiter fülig szaladó szájjal, vigyorogva köszöntött, és első dolga volt, hogy feltegye a vacsorát, egy vízityúkot. Legrand – hogy is mondjam? – csupa lelkesedés és lobogás volt. Egy ismeretlen fedellesszárnyút talált, egy új fajt, sőt mi több, Jupiter közreműködésével fölhajtott és zsákmányul ejtett egy szkarabeuszt is, hite szerint teljesen ismeretlent, és erre vonatkozólag szerette volna másnap reggel a véleményemet hallani.

– És miért nem ma este? – kérdeztem, miközben kezemet a tűz fölött dörzsölgettem, és pokolba kívántam a szkarabeuszt minden nemzetségét.

– Csak sejtettem volna, hogy ma jössz! – szólt Legrand sajnálkozva. – De már olyan régen nem láttalak, hogy nem is gondoltam rá, hogy éppen ma este látogatsz meg. Hazajövet találkoztam G. hadnaggyal az erődből, és elég ostobán kölcsönadtam neki a bogarat: így hát holnap reggelig nem láthatod. Maradj itt éjszakára, és napkeltekor érte küldöm Jupot. A világon nincs annál szebb!

– Minél?... A napkelténél?

– Ugyan... A bogárnál. Tündöklő aranyszínű, akkora, mint egy jókora hikoridió. Háta egyik végén két kis koromfekete folt van, a másik végén meg egy hosszabb.

– Rosszabb? – értette félre a „hosszabb” szót Jup, és tiltakozva vágott közbe. – Nem rosszabb az se, az egész bogárban nincs semmi rossz, csupa arany, valódi arany az egész, minden íze, minden porcikája arany! Láttam, amint széttárt szárnyal repült, soha életemben fél ilyen nehéz bogár nem volt még a kezemben.

– És ha így is van, Jup – felelte Legrand valahogy komolyabban, úgy éreztem, mint az egész ügy megérdemelte volna –, azért ez nem ok arra, hogy odaégeds a tyúkot. – És felém fordulva folytatta: – Jupiternek igaza van, aranyszínűbb bogarat soha életemben nem láttam, ragyogó, tündöklő fémfényt áraszt, tündöklőbbet el se képzel-

hetsz, holnap reggel majd magad is meggyőződhetesz róla. De addig is adhatok róla némi fogalmat.

Leült egy kis asztalkához, tintát, tollat vett elő, de papirost nem talált. Hiába húzta ki az egyik fiókot is.

– Annyi baj legyen – mondta végül –, jó lesz ez is – és mellényzsebéből egy darab papírt kapart elő, én legalább piszkos papirosnak néztem, és azon tollával hevenyészett vázlatot készített. Én ott maradtam a tűz mellett, míg rajzolt, mert még mindig nem melegedtem át. Amint elkészült, ültében felém nyújtotta. Alighogy átvettem, az ajtó felől hangos szűkülés hallatszott, és kaparászó körmök zaja. Jupiter kinyitotta az ajtót, és egy hatalmas újfundlandi, Legrand kutyája ugrott be viháncolva. Szeretettel a vállamra ugrott, elhalmozott kedveskedésével, mert régebbi látogatásaim alkalmával sokat kényeztettem. Amikor kitombolta magát, a papirosra néztem, és szó, ami szó, meglepetten láttam, hogy barátom mit rajzolt.

– Hallod-e? – mondtam néhány percnyi tünődés után. – Furcsa egy szkarabeusz ez. Be kell vallanom, hogy soha hasonlót nem láttam... számomra egészen új. Koponyára vagy halálfejre jobban emlékeztet, mint bármi másra, ami valaha a szemem elé került.

– Koponya? – ismételte szavamat Legrand. – Ó, így papíron kétségtelenül hasonlít rá kissé! A két felső petty, mint két szemüreg... Nem rossz!... és az alján a hosszabb, mint a koponya szája... És az egész ovális.

– Olyanforma – mondtam –, de kedves Legrand, attól tartok, hogy nem vagy valami nagy művész. Magát a bogarat kellene látnom, hogy bármi fogalmat alkossak, milyen is a valóságban.

Kissé sértődötten válaszolta:

– Miért? Egészen tűrhetően rajzolok, legalábbis eddig az volt a vélemény rólam. Jó mestereim voltak, és azzal is hízelelgetek magamnak, hogy nem estem teljesen a fejem lágýára.

– Akkor hát meg akartál tréfálni – mondtam neki –, mert ez, akárki akármit mond is, *koponya*... Koponyának pedig *elsőrangú*, olyan, ahogy a nagykönyvben meg van írva. Ha pedig a te szkarabeuszod ehhez hasonlít, akkor az a világ legkülönösebb szkarabeusza. Még jó, hogy nem vagyok babonás, mert furcsa dolgokat kellené gondolnom. Remélem, bogaradat *scarabeus caput hominis*nak [emberi fej (latin)] vagy valami hasonlóknak fogod elnevezni, ahogy az már a természettudományban szokásos.

– *A csápjai!* – szólt indulatosan Legrand. – Azt nézd. Igyekeztem élethűen lerajzolni, és azt hiszem, sikerült is.

– A csápjait? – mondtam. – Bizonyára. De még most se látom. – Szó nélkül átnyújtottam neki a papírt, nem akartam mérgecsinálni, de nagyon megütődtem, hogy így fordult a dolog. Indulata zavarba hozott, s ami a rajzot illeti, azon semmiféle csáp nem volt látható, és az egész nagyon hasonlított egy közönséges halálfejhez.

Szinte haragosan vette el tőlem a papirost, össze akarta gyúrni, hogy a tűzbe dobja, amikor valami hirtelen fölkelte a figyelmet. Arca egy pillanat alatt mélyen elvörösödött, de a következő másodpercben már elsápadt. Ült, és hosszú percek át nézte figyelmesen, hosszasan a rajzot. Végre fölemelkedett, az asztalról fölvetett egy égő gyertyát, és a szoba legtávolabbi sarkában levő matrózládára ült. Aggodalmaskodó gondossággal vizsgálgatta újra a papirost, forgatta ide-oda. Nem szólt egy szót sem. Bár magaviselete roppantul meglepett, helyesebbnek véltem, ha egy szóval sem zavarom elboruló kedélyét. Kabátja zsebéből egyszerre tárcát vett elő, a papírdarabot óvatosan beletette, majd íróasztala fiókjába zárta. Ekkor mintha megnyugodott volna, de kezdeti lelkessége teljesen lelohadt. Inkább elgondolkodó volt, mint bosszús. Amint az idő haladt, mind jobban elmerült álmodozásában, hiába igyekeztem tréfálkozással kiköcskenteni, nem sikerült. Az volt eleinte a szándékom, hogy a kunyhóban töltöm el vele együtt az éjszakát, amint ezt megelőzően már gyakran megtettem, de

láttam, hogy házigazdám milyen hangulatban van, s így helyesebbnek tartottam, ha magára hagyom. Nem is marasztalt, de amikor elbúcsúztam, a szokásosnál is szívélyesebben szorította meg a kezemet.

Körülbelül egy hónap telt el (ezalatt egyszer sem láttam Legrandot), amikor charlestoni otthonomba egy szép napon beállított Jupiter. A jó öreg négert még sohasem láttam így kétségbeesve. Attól tartottam, hogy barátomat valamilyen súlyos szerencsétlenség érte.

– Ki vele, Jup – mondtam –, mi újság?... Hogy van a gazdád?

– Hát igaz, ami igaz... nincs valami jó bőrben.

– Nincs jó bőrben? Nagyon elszomorítasz. Mi a panasz?

– Hisz épp ez az... Sohase panaszkodik... De mégis nagy beteg.

– Nagy beteg?... Mért nem ezzel kezded?... Fekszik?

– Dehogy... Hiszen éppen ez az... Nem találja sehol a helyét...

Ez a bökkenő... Ki se mondhatom, mennyire aggódom a szegény jó Will úrfiért.

– A pokolba is, Jup, végre érteni szeretném, mit beszélsz itt összeviszsa. Azt mondod, hogy beteg a gazdád. Hát nem mondja meg, mije fáj?

– Hát... azért nem kell rögtön kétségbeesni. Will úrfi egy szót se szól arról, hogy mi baja. Csak járkál fel-alá maga elé meresztett szemmel, lecsüggeszti a fejét, aztán hirtelen kihúzza magát, az arca meg egyre fehérebb és haloványabb lesz. Miért? Nagyokat sóhajt...

– Nagyokat sóhajt?

– Nagyokat sóhajt a palatábla fölött, furcsa figurákat rajzol, soha olyan furcsa figurákat nem láttam még. Én mondom, kezd már egészen kótyagos lenni! Folyton rajta kell tartanom a szememet. A mi nap is még napkelte előtt kisurrant az ajtón, és egész álló nap nem láttam. Már elő is készítettem egy jókora husángot, hogy jól elnás-pángoljam, ha a szemem elé kerül, de mikor megjött, az én ostoba, jó szívem egész elfacsarodott... olyan sápadt és szomorú volt.

– Mit kotyogsz te összeviszsa? Nehogy eszedbe jusson keményen bánni szegény fiúval, és vigyázz, hogy egy ujjal se nyúlj hozzá! Ezt

aligha bírná elviselni. De mondd csak, fogalmad sincs róla, mitől beteg, mitől változott így meg? Valami baj érte, mióta nem láttam?

– Nem, uram, *azóta* semmi baj nem érte, attól félek, inkább *azelőtt*, épp aznap, amikor nálunk tetszett járni...

– Aznap? Hát mi történt aznap?

– Úgy gondolom, a bogár...

– Micsoda?

– Igen, az a bogár... biztos vagyok benne, hogy szegény jó Will úrfit valahol a fején megcsípte az az aranybogár.

– És ezt miből gondolod, Jupiter?

– Ronda egy bogár az, karma van, harapós szája, rúgkapál és belemar mindenbe, amit ér. Gazdám is meg akarta fogni, de ugyancsak hamar el kellett eresztenie. Biztosan akkor harapta meg. Látni se szerettem azt a harapós száját, ujjal se nyúltam volna hozzá, becsavartam hát egy darab papírba, amit ott találtam, hadd rágja azt, gondoltam. Bizony, így kellett vele elbánni.

– Hát csakugyan azt hiszed, hogy a bogár csípésétől betegedett meg a gazdád?

– Én nem hiszek semmit. Én tudom. Hogy álmogna annyit aranyról, ha nem csípte volna meg az aranybogár? Eleget hallottam az ilyen aranydögökről.

– De honnan veszed, hogy aranyról álmodik?

– Honnan veszem? Hát hallom, hogy álmában miket beszél... onnan veszem.

– Lehet, Jup, hogy igazad van, de most mondd meg végre, hogy minek köszönhetem nagyra becsült látogatásodat?

– Tessék?

– Üzenetet hoztál Mr. Legrandtól?

– Nem üzenetet, ezt a kis cédukkát.

És egy papírlapot nyújtott felém, amelyen ez állott:

*Kedves barátom,
miért nem látlak olyan régen? Remélem, nem voltál olyan számár,
hogy megsértődj múltkori kis idegességemen – nem, ez valószínűtlen.*

Amióta nem láttalak, valami egyre nyugtalanít. Szeretném elmondani neked, de nemigen tudom, hogyan, vagy hogy elmondjam-e egyáltalán.

Az utóbbi napokban nem éreztem magamat valami jól, és szegény öreg Jup a maga jó szándékú figyelmével szinte kibírhatatlanul boszszant. Elhinnéd-e? A múltkor már előszedett egy jókora botot, hogy elnászpángoljon, mert elszőktem, és egy egész napot egyedül a dombok közt, a szárazföldön töltöttem el. Azt hiszem, csak az mentett meg a veréstől, hogy rossz bőrben vagyok.

Amióta nem láttalak, gyűjteményem nem szaporodott.

Hacsak egy mód van rá, gyere át Jupiterrel. Várlak! Még ma este látni szeretnék, a dolog rendkívül fontos. Nem szeszély, hanem nagyon fontos, fontos!

Híved, William Legrand

Volt valami a levél hangjában, ami nyugtalanított. Egész stílusa, fogalmazása lényegesen elütött Legrand megszokott modorától. Vajon miről álmodozhat? Milyen új hóbert kerítette hatalmába nyugtalan agyát? Micsoda „fontos, fontos” dolog az, amit meg akar velem beszélni? Jupiter elejtett szavaiból nem következtem semmi jóra. Nem lehetetlen, hogy a sok balszerencse végre is felőrölte barátom idegeit. Pillanatnyi habozás nélkül kész voltam hát útra kelni a négerrel.

A kikötőbe érve egy kaszát és három ásót pillantottam meg a csónak alján, amelybe beszálltunk, s mind szemmel láthatólag vadonatúj.

– Hát ez micsoda, Jup? – kérdeztem.

– Kasza meg ásó!

– Azt látom, de mire jó?

– A gazda azt mondta, hogy vegyek neki a városban egy kaszát és három ásót. A disznók nem adták valami olcsón!

– De hát mi az ördögöt kezd Will úrfi ezzel a kaszával meg az ásókkal?

– Ha én azt tudnám! – sópánkodott Jup. – Az ördög vigyen el, ha ő maga is tudja. Ez mind annak az átkozott bogárnak a műve.

Feladtam a harcot, hogy Jupitertől valamit megtudjak, mivel a „bogár” szemmel láthatólag lefoglalta minden gondolatát, elhelyezkedtem hát a csónakban, és felvont vitorlával útnak indultunk. Az élénk szellő csakhamar átvitt az északi kis öbölbe a Moultrie-erőd felett, és miután még jó két mérföldet gyalogoltunk, odaértünk Legrand kunyhójához. Délután három óra lehetett. Barátom türelmetlenül várt. Olyan ideges hevességgel ragadta meg kezemet, hogy egészen megijesztett, és gyanúmat még csak fokozta. Mélyen ülő szeme természetellenes fényben égett, és arca halovány volt, mint valami kísérteté. Miután egészsége iránt érdeklődtem, nem tudtam okosabbat kérdezni, mint hogy megkapta-e akkor G. hadnagytól a szkarabeuszt.

– Ó, hogyne – válaszolta, és elvörösödött. – Másnap reggel mindjárt megkaptam. Nincs olyan hatalom, mely ettől a szkarabeusztól elválaszthatna. Tudod, hogy Jupiternek mindenben igaza van?

– Mennyiben? – kérdeztem keserű előérzettel.

– Jupiternek igaza van, amikor azt állítja, hogy *ez a bogár színarany!*

Halálos komolyan mondta, úgyhogy szívem mélyéig megrendültem.

– Ez a bogár az én szerencsém – folytatta diadalmas mosollyal –, vissza fogja szerezni családi vagyonomat. Csoda hát, ha dicsérem és lelkesedem érte? Amióta a jó szerencse nekem adta, arra törekszem,

hogy helyesen vegyem hasznát, és hozzájussak az aranyhoz, aminek a nyomára vezet. Jupiter, add ide azt a szkarabeuszt.

– Mit?... A bogarat? Semmi kincsért!... Ha akarja, vegye elő maga!

Legrand komolyan és ünnepélyesen fölállt, és egy üvegdobozkából, amelybe a bogár be volt zárva, gondosan kivette és elém tette. Gyönyörű szkarabeusz volt, akkoriban még a természetbúvárok előtt is ismeretlen, tehát tudományos szempontból nagy értékű. Hátán két kerek, fekete petty, és nem messze a két foltocskától egy harmadik, hosszabb. Szárnyai rendkívül kemények, csillogóak, és úgy fénylettek, mint az olvasztott arany. Olyan nehéz volt, hogy mindent összevetve nem hibáztattam Jupitert a bogárról alkotott véleményéért. De hogy ezzel a véleménnyel Legrand is egyetértsen, azt biz’ isten mégsem voltam képes elhinni.

Miután a bogarat jól megnéztem, Legrand fellengzősen így szólt:

– Hívtalak. Hívtalak, hogy segíts és adj tanácsot a további lépésekre a Sors és a bogár ujjumutatása dolgában!

– Drága Legrandom! – kiáltottam fel közbevágva. – Azt hiszem, nem vagy jól, és jobban tennéd, ha vigyáznál magadra. Feküdj le, szívesen veled maradok néhány napig, amíg ki nem hevered. Lázás vagy...

– Nézd a pulzusomat – nyújtotta felém karját.

Az igazat megvallva láznak nyomát sem találtam.

– Beteg lehets anélkül is, hogy lázad volna. Fogadj szót, és kövesd tanácsaimat. Először is, fekédj le, másodszer...

– Tévedsz – szakított félbe –, olyan egészséges vagyok, amilyen ilyen izgatottan csak lehetek. Ha valóban azt akarod, hogy jól legyenek, segíts elmulasztani az izgalmamat.

– S ezt hogy lehet?

– A dolog nagyon egyszerű. Jupiterrel még ma kirándulunk a szárazföldre, a dombok közé, és szükségünk van még egy megbíz-

ható emberre. Te vagy az egyetlen, akiben megbízhatunk. Akár sikerrel járunk, akár nem, egyaránt elmúlik az az izgalom, amit most bennem látsz.

– A legnagyobb örömmel – feleltem –, de igazán azt akarod mondani, hogy ennek a pokoli bogárnak valami köze van ehhez a dombvidéki kiránduláshoz?

– Feltétlenül!

– Márpedig, Legrand, én ilyen értelmetlen vállalkozásban nem veszek részt.

– Sajnálom... igazán sajnálom... akkor hát egyedül kell megpróbálnunk.

– Egyedül megpróbálni! Tisztára megőrültél! Várj! Mennyi ideig akarsz távol maradni?

– Talán egész éjszaka. Rögtön indulunk, és napfelkelte előtt okvetlenül visszatérünk.

– És megígéred nekem, becsületszavadra megígéred, hogy ha ez a rögeszméd elmúlt, és ez a bogárhistória le van zárva, velem együtt hazajössz, és úgy követed tanácsaimat, mintha az orvosod volnék?

– Ígérem, ígérem! De most gyerünk, mert nincs egy pillanatnyi vesztegetni való időnk.

Nehéz szívvel követtem barátomat. Négy óra lehetett, amikor elindultunk, Legrand, Jupiter, a kutya és jómagam. Jupiternél volt a kasza és a három ásó. A világért se adta volna senkinek, de az volt a benyomásom, nem udvariasságból vagy buzgalomból, hanem inkább félelemből, nehogy valamelyik szerszám gazdája kezébe kerüljön. Irgalmatlanul rosszkedvű volt, és egész idő alatt más se hagyta el az ajkát, csak ez: „a fenelette bogara”. Nekem két tolvajlámpást kellett cipelnem, Legrand beérte a szkarabeusszal, amelyet egy osztorszj végére erősítve, menet közben ide-oda pörgetett, egy összeküvő arckifejezésével. Mikor megfigyeltem barátom tébolyának ezt a végső és nyilvánvaló bizonyítékát, alig tudtam visszatartani

könnyeimet. De mégis jónak láttam, hogy egyelőre belenyugodjam fantazmagóriáiba, legalább addig, amíg a siker reményével folytathatom erőteljesebb eszközökhöz. Hiába próbálkoztam, hogy valamit eláruljon a kirándulás céljáról. Miután rábírt arra, hogy elkísérjem, jelentéktelenebb témákra nem akart szót pazarolni, és minden próbálkozásomra, kérdéseimre csak azt felelte:

– Majd meglátjuk.

A kis sziget csúcsán csónakba szálltunk, és így elértük a szárazföld meredek partját; északnyugati irányba haladva vad és elhagyott helyre jutottunk, ahol emberi életnek nyoma sem volt. Legrand nagy biztonsággal vezetett, s csak néha-néha állott meg egy-egy pillanatra, hogy egyes jeleket, amelyeket korábbi kirándulásain maga ejtett, szem elől ne tévesszen.

Körülbelül két óra hosszat mentünk így, és napnyugta tájt egy végtelenül szomorú, az eddiginél is sokkal komorabb pontra érkeztünk. Valami fennsíkféle volt ez, egy szinte megmászhatatlan, lábától a tetejéig sűrű erdő borította domb szomszédságában. A fák közt szanaszét hatalmas sziklatömbök heverték szeszélyes összevisszaságban. Olyan lazán nyugodtak a talajon, mintha bármely pillanatban legördülhetnének a völgybe, és mintha csak a fa tartaná őket vissza, amelynek nekitámaszkodnak. A szétágazó mély szakadékok még komorabban ünnepi hangulatot adtak a színnek.

A természetes fennsíkot, amelyre felkapaszkodtunk, oly sűrűn és kuszán nőtte be az alacsony málnabozót, hogy áthatolni rajta lehetetlen lett volna a kasza nélkül; de Jupiter, gazdája útmutatása szerint, utat vágott nekünk egy hatalmas tulipánfa tövéig, mely vagy nyolc tölgyfa közül emelkedett ki magasra. Soha szebb fát még nem láttam, törzse, lombja gyönyörű volt, ágai terebélyesek, egészében méltóságteljes. Amikor a fához érkeztünk, Legrand megkérdezte Jupitertől, fel tudna-e mászni rá. Az öreg néger egy pillanatra meg-hökkent a kérdéstől és nem felelt. Majd lassú léptekkel odament

a fához, körüljárta, és percekig szemlélgette nagy figyelemmel. Amikor vizsgálódása véget ért, kurtán válaszolt:

– Igen, uram, Jup minden fát megmászik, amely csak eléje kerül.

– Akkor rajta hát, fel olyan szaporán, ahogy csak tudsz, mert nemsokára nem látjuk a sötétségtől, hogy mit csinálunk.

– Meddig másszak? – kérdezte Jupiter.

– Csak eriggy neki a törzsnek; majd megmondom, hogy merre mássz és mit csinálj!... Igaz... megállj egy pillanatra... a bogarat vidd magaddal.

– A bogarat? Az aranybogarat? – kiáltott fel elkeseredetten a néger, és hátrahúzódott. – Hogy azt vigyem magammal a fára? Nem... nem... nem!

– Hallod-e, Jup, te nagy melák néger, ha nem mered a kezekben felvinni ezt az ártalmatlan kis döglött bogarat, vidd fel zsinegen lógatva – de ha így vagy úgy nem viszed, kénytelen leszlek úgy kupán vágni ezzel az ásóval, hogy...

– Ugyan, ugyan, úrfi! – dadogta Jup szégyenlős engedékenységgel.

– Mindig tréfát űz szegény öreg négerrel! Hiszen csak bolondoztam. Hogy én félek a bogártól? Ugyan, mit árthat nekem az a bogár?

Óvatosan ujjai közé fogta a zsineg legvégét: amennyire csak tehetett, olyan messzire tartotta magától, és nekiindult a fának.

A *Liriodendron tulipiferum*, az amerikai erdők legnagyobb faja fiatalkorában egészen sima, és gyakran igen magasra nő, anélkül hogy oldalágakat hajtana. Öregebb korában törzse csomós és egyenetlen lesz, kurta kis ágak ütköznek ki oldalán, és mint ebben az esetben is, inkább látszatra nehéz megmászni, mint a valóságban. Jupiter, amilyen szorosan csak tudta, hozzátapadt térdével és karjával a roppant törzshöz, kezével minden kínálkozó támaszpontot megkeresett, lábujjával kapaszkodott; többször is hajszálon múlt, hogy le nem esett, de felküzdötte magát az első vastagabb ágig, és ott megpihent, mintha a feladatot már megoldotta volna. Valóban,

a vállalkozás kockázatosabb részén már átesett, bár most vagy hatvan-hetven lábnyira volt a földtől.

– És most? – kiáltott le.

– Csak tovább, mindig a legvastagabb ágon, itt, ezen az oldalon! – mutatta Legrand, és a néger rögtön engedelmeskedett, ha nem is minden nehézség nélkül.

Feljebb és feljebb mászott, úgyhogy végül eltűnt a magasban. A sűrű levelek eltakarták zömök alakját. Hangja mintegy visszhangként verődött felénk:

– Milyen magasra kell még mennem?

– Milyen magasban vagy most? – kiabált vissza Legrand.

– Olyan magasban, hogy a fa tetejéről a tiszta eget láthatom – felelt vissza a néger.

– Semmi közöd az éghez, figyelj arra, amit mondok. Nézz le ezen az oldalon a törzsre, és számold össze, hány ág van alattad. Hány ágat hagytál magad mögött?

– Egy-kettő-három-négy, öt... öt nagy ágon jutottam túl... bizony, öt hatalmas ágon ezen az oldalon.

– Akkor mássz egyvel feljebb!

Néhány perc múlva újra hallatszott a hang, jelentve, hogy elérte a hetedik ágat.

– Jól van, Jup! – kiabálta most láthatóan nagy izgalommal Legrand. – Akkor kússz előre az ágon, amennyire csak lehet, és ha valami furcsát látsz, szólj!

Ha még egy parányi kétségem is maradt az iránt, hogy szegény barátom megháborodott, most az is teljesen eloszlott. Örült! Teljesen megőrült! – és komoly gondban voltam, hogy milyen úton-módon csalom majd haza innen. Mialatt ezen tűnődtem és mérlegeltem a dolgokat, újra lehallatszott Jupiter hangja:

– Nem merek... tovább nem lehet... ez az ág egészen elhalt, száraz...

– Azt mondod, *elhalt?* Száraz? – kiáltotta Legrand remegő hangon.

– Bizony, uram, száraz, mint a tapló. Soha ebből a legkisebb levél se hajt ki...

– Az isten szerelmére, mit csináljak most? – kérdezte Legrand, láthatólag a legnagyobb kétségbeesésben.

Boldogan, hogy végül is alkalmam nyílt megszólalnom, sietve ajánlottam:

– Gyere, menjünk haza, feküdj le! Gyere... Hiszen érted... Már későre jár, és tudod, hogy mit ígértél!

Rám se hederítve kiáltotta:

– Jupiter, hallasz?

– Igen, egészen tisztán.

– Vedd elő a késed, vágd az ágba, hogy igazán olyan korhadt-e!

– Korhadt ez, uram, bizony korhadt! – kiáltotta vissza a néger néhány perc múlva. – De nem olyan korhadt, mint ahogy az ember első látszatra gondolná. Ha egyedül volnék, meg is kísérelném, hogy tovább másszak rajta.

– Ha egyedül volnál? Nem értelek.

– Hát a bogár... a bogár! Nagyon nehéz, bizony isten! Talán jobb volna, ha ledobnám, akkor ez az ág nem törne le egy szál néger alatt.

– Te bűdös disznó! – kiabálta Legrand hevesen. – Hogy mersz ilyesmit csak mondani is? Nem éled túl a mai napot, letöröm a derekad, ha le mered dobni a bogarat! Ide hallgass, Jup! Hallod, amit mondok?

– Hallom, hallom, de azért nem kell így kiabálni egy szegény négerrel!

– Jó, jó! Hát figyelj! Ha olyan messzire mászol az ágon, amennyire csak tudsz, anélkül hogy veszélyeztetnéd az életed, és nem dobod le a bogarat, rögtön, amikor lejössz, kapsz tőlem egy ezüstdollárt.

– Akkor jó! Nagyon rendben van! – vágta rá rögtön a néger. – Már egészen a végén vagyok.

– Egészen a végén? – kiabálta izgatottan, szinte félelemmel Legrand. – Azt mondd, hogy egészen az ág végén vagy?

– A végén... a végén... No né! Óóóó! Hát ez mi a csoda? Mi van itten? Óóóó!

– Van valami?... Ugyan, micsoda? – kiáltott fel Legrand végtelen örömmel.

– Hát bizony, semmi más, csak egy koponya. Valaki itt hagyta a fejét a fán, és a varjak lecsipkedték róla a húst mind egy csöppig.

– Azt mondd, hogy egy *koponya*?... Nagyszerű! Mi tartja a fán? Mivel van odaerősítve?

– Koponya az, bizony koponya!... Hogy mi tartja? Szavamra, jobban meg kell nézнем... Egy nagy szög! Az van a koponyába verve, az tartja a fán.

– Akkor hát, Jupiter, ha úgy van, ahogy mondd, figyelj rám és tedd pontosan azt, amit mondok. Hallod-e?

– Hallom.

– Figyelj hát! Keresd meg a koponya bal szemét.

– Halló! Hó, ez aztán jó! A koponyának nincs már se jobb szeme, se bal.

– Ostoba fickó! Hát nem tudod, hogy melyik a jobb kezed és melyik a bal kezed?

– Hogyne tudnám, nagyon is tudom. A bal kezem az, amelyikkel fát vágok.

– Persze, te mafla, mert balog vagy! A bal szemed azon az oldalon van, amelyiken a bal kezed. Hát most eszerint keresd, és azt hiszem, rátalálsz a koponya bal szemére, vagy legalábbis arra a helyre, ahol a bal szeme valaha volt. Megtaláltad?

Hosszú szünet következett. Jup végre megszólalt:

– Halló, csak azt szeretném tudni, hogy a koponya bal szeme azon az oldalon van-e, amelyiken a bal keze?... Mert én egy fia kezet

se látok. De se baj, ne féljen, már megvan a bal szem... Itt a bal szem!
Mit csináljak vele?

– Ereszd le a bogarat a szemnyíláson át, ameddig a fonal csak enged, de vigyázz, hogy el ne ereszd, és le ne essék.

– Megvan, Will úrfi! Könnyen átfér a likon... látni odalentről?

Jupiterből a párbeszéd alatt semmit sem lehetett látni, úgy eltakarták a lombok, de amerről a hang hallatszott, már látható lett a bogár, amint ott lógott a fonál végén, és siklott lefelé, mint egy csiszolt aranyrög a leszálló nap sugaraiban, amelynek alkonyi fénye megvilágította a helyet, amelyen álltunk. A szkarabeusz tündöklőn lógott az ágak között, és ha Jup elengedte volna, éppen a lábunkhoz esik. Legrand most hirtelen megragadta a kaszát, és mintegy három-négy yardos kört vágott, hogy megtisztítsa a teret közvetlenül a bogár alatt, és miután az megtörtént, ráparancsolt Jupiterre, hogy engedje el a fonalat, és jöjjön le a fáról.

Épp ott, ahol a bogár földet ért, nagy-nagy gonddal bevert egy cöveket, és zsebéből mérőszalagot vett elő. A szalagot ráerősítette a fatörzsnek a cövekhez legközelebb eső részére, azután legombolyította, míg el nem érte a cöveket, és továbbhúzta ötvenlábnyira abban az irányban, amelyet a fa és a cövek meghatározott. Jupiter vágta előtte a bozótot. Ott újabb cöveket vert a földbe, és ekörül vagy négy láb átmérőjű kört rajzolt. Jupiternek is, nekem is ásót nyomott a kezünkbe, maga is ásót ragadott, és megkért, hogy nyomban lásunk neki az ásásnak.

Ami igaz, az igaz, sohasem volt ínyemre az ilyen multság, és most is legszívesebben visszautasítottam volna; már majdnem ránk szakadt az éjszaka, fáradt is voltam a sok gyaloglástól, de nem ellenkezhettem, mert féltem, hogy a visszautasítás megzavarhatná szegény barátom lelki nyugalját. Ha számíthattam volna Jupiter segítségére, egy percig sem haboztam volna, hogy erőszakkal kíséreljem meg hazavinni az örült Legrandot, de túlságosan is jól ismertem az

öreg négert, semhogy a segítségét reméljem, ha gazdájával birokra kelek. Kétségtelen, hogy barátom az elásott pénz és drágaság délvidéken annyira elterjedt babonájának áldozata lett. Képzeletét még csak megsarkantyúzta a talált szkarabeusz, vagy tán az a macacsság, mellyel Jupiter állandóan azt hangoztatta, hogy „a bogár: szín-arany”. Őrületre hajló elmét az efféle állítás könnyen félrevezethet, különösen ha összevág valami korábbi, dédelgetett rögeszmével. S ekkor eszembe jutott, hogy szegény fiú arról beszélt: a bogár mutatja majd meg az ő szerencséjét. Mindezt átgondoltam, és leverve, megrökönyödve mégis arra az elhatározásra jutottam, hogy nem erőszakoskodom, sőt azzal fordítom jóra a rosszat, hogy minél nagyobb eréllyel nekilátok az ásásnak, és így csakhamar a tulajdon szemével győződhet meg róla a szerencsétlen, hogy lázálma csak képzelődés, és semmi köze a valósághoz.

A lámpákat meggyújtottuk, és jobb ügyhöz méltó buzgalommal fogtunk munkához. S ahogy a fény sugar ránk és szerszámainkra hullott, arra kellett gondolnom, milyen festői látvány lehet most kis csoportunk, s hogy milyen különösnek és gyanúsnak tűnhetne munkánk egy kívülálló szemében, aki éppen erre vetődne.

Két óra hosszat ástunk megszakítás nélkül. Beszélni alig beszélünk, leginkább az hozott ki sodrunkból, hogy Legrand kuttyója izgatottan csaholva és lihegve ugrált körülöttünk és figyelte munkánkat. Végül is olyan nyugtalan lett, és olyan zajt csapott, hogy attól kellett tartanunk, felkelti valaki arra járó figyelmét. Legrand félt ettől, de én bizony nagyon örültem volna, ha valaki megzavar bennünket, és segít abban, hogy szegény barátomat hazavigyük. Jup végül is csöndet teremtett; kimászott a gödörből, és nadrágtartója egyik szárával bekötötte a kutya száját. Azután kajánul kuncogva visszatért munkájához.

Két óra elteltével lejutottunk vagy ötlábnyi mélyre, de kincsnek még nyomára sem bukkantunk. Nagy szünet következett, és már azt

reméltem, hogy a szomorú tréfa véget ért. De Legrand, bár szemmel láthatóan csalódott és elégedetlen volt, megtörölte verejtékező homlokát, és újra nekilátott. Teljesen fölástuk a négy láb átmérőjű kört, sőt túl is mentünk rajta, és ott is leástunk vagy két láb mélyre. De nem bukkantunk semmire. Az aranyásó, akit őszintén szántam, végül is a legkeserűbb csalódás jeleivel arcán, lassan és vonakodva kimászott a gödörből, s fölvette a kabátját, amelyet a munka kezdetén ledobott. Én hallgattam, Jupiter pedig gazdája egy intésére kezdte összeszedni a szerszámokat. A kutyáról is levettük a nadrágtartó-szájkosarat, és nyomott csendben hazafelé indultunk.

De alig tettünk meg néhány lépést, amikor Legrand hangos káromkodással Jupiterre vetette magát, és galléron ragadta. A meglepett néger ijedten tátotta ki száját, szeme kimeredt, elejtett ásót, kasszát, és térdre rogyott.

– Te csirkefogó! – sziszegte Legrand, minden egyes szótagot külön süvítve. – Te бүdös, fekete ördög!... Mutasd meg, mutasd meg most, minden gondolkodás nélkül, melyik a bal szemed!

– Engedjen el, Will úrfi!... Hát nem ez a bal szemem? – hörögte a megrémült Jupiter, és rátette, kétségbeesett makacssággal szorította kezét a *jobb* szemére, mintha attól tartana, hogy Legrand oda akar sújtani.

– Mindjárt gondoltam!... Tudtam! Hurrá! – kiáltott Legrand. Eleresztette a négert, nagyokat rikoltott és ugrándozott örömeiben, Jup legnagyobb ámulatára. A vén szolga feltápászkodott, s hol felém, hol gazdája felé forgatta szemét.

– Fordulj, visszamegyünk! – mondta végül is Legrand... – A játszma még nem vezett el! – És visszavezetett bennünket a tulipánfához.

– Jupiter – kérdezte, mikor a fa lábához értünk –, gyere ide és mondd meg, hogy a koponya arccal lefelé vagy felfelé van a faágra szögezve?